

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *N. Ludvigsen*: En sundevedsk Kost for 50 siden. S. 161.
  2. *Chr. Seeberg*: Sagn og Overtro fra Skrydstrup. S. 167.
  3. *Andr. Petersen*: Minder fra Rørkær. (Fortsat) S. 172.
  4. *C. Ludvigsen*: Den sorte Død paa Als. S. 176
  5. Skal vi standse? S. 176.
-

Nr 11. — 1. MAJ 1932. — 8. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes

altid pæne og under paalideligt
Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

H. Jensen Toft

Richtsensgade 4 Tønder

Tel. 255.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmøreelse, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

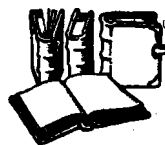
H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Eftfl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 Telf. 106 Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

1. Maj 1932.

EN SUNDEVEDSK KOST FOR 50 AAR SIDEN

Af N. LUDVIGSEN SEN., Stenderup.

JEG VIL GØRE ET FORSØG PAA AT FORTÆLLE LIDT OM, HVORDAN EN sundevedsk „Kost“ formede sig for 50 Aar siden, i dette Tilfælde vor egen Kost, der fandt Sted paa denne Tid, og som vore Tanker ofte dvæler ved.

Forberedelserne til et saadant Bryllup, der varede i fire Dage, begyndte 14 Dage forud, idet Brud og Brudgom da i det fineste Køretøj og Puds skulde ud at byde *Brudesmykker* og *Brudgomsfører*. Dermed var da Begyndelsen gjort, og meget andet fulgte saa Slag i Slag. Forud for en saadan Kost blev der talt meget om, hvor mange „Stej“ der skulde bydes. Hos os blev det 80 „Stej“, dvs. 80 Familier.

En fiks og betroet ung Mand blev bedt til *Bydesvend*. Han skulde 8 Dage før Brylluppet til Hest ud at byde Bryllupsgæsterne til Kost. Bydesvenden blev i Kostdagene betragtet som en Rangsperson, der baade havde Rettigheder og Forpligtelser. Til at bistaa ham blev der bedt en saakaldt „*Lersvend*“ (Ledesvend), der dog var lidt lavere af Rang. Begge var de i Bryllupsdagene meget eftertragtede af de unge Piger, noget i Retning af en Pigernes Jens. Bydesvendens Bestilling var, saa længe Brylluppet holdt paa, at være en Slags Page for Bruden. Han skulde hjælpe Bruden til Vogns, naar Kirkefærden begyndte, knappe Vognlæderet, for atter ved Kirken at være hende behjælpelig, naar hun steg af Vognen, samt følge med ind i Kirken og aabne Døren til Kirkestedet. Samme Forpligtelse havde Lersvenden over for Brudgommen.

Naboer og Familie blev budt til at *gaa i Køkken*, hvilket vil sige, at baade Mand og Hustru skulde komme alle fire Dage for at gaa til Haande. Mændene sad sædvanligt ved et langt Bord og huggede Sukker, ofte i Skjorteærmer, rygende af Merskumspiben, — en lille Kaffepuns

til foragtede de ikke. Konerne hjalp til i Køkkenet med hvad som helst, trille Kødboller, bage osv. Der blev ogsaa bedt *Dækpiger*, sædvanlig 8—12. De mødte Brudesengsdagen om Formiddagen med et Skrin bag i Vognen, hvori de havde Dæktøjet, lange Bordduge, Lagener til at trække Himmel op med i Loen, Tallerkener, Knive, Gafler osv. Dækpigerne blev alle fire Dage. Der blev ogsaa bedt *Oppasserpiger*, men de kom kun de to Dage, Brudesengsdagen og Bryllupsdagen; de skulde bære paa og tage af Bordene.

Endelig var der *Skafferen*, der havde Overkommandoen og næsten var Præsæs for det hele. Der var i Reglen en Mand i hvert Sogn, som altid havde den Bestilling, en Mand, der havde Evne til at sætte sig i Respekt hos Dækpigerne, Oppasserpigerne og de unge Karle, der var bedt til at være Skænkere, saa han rigtig kunde faa dem til at bruge Benene. Saa var der *Skravmanden**) og en, der skulde vaske op; det var gerne Skravmandens Hustru. Disse to var lønnede. Skravmanden skulde bringe Borde og Bænke til Veje og stille dem paa Plads. Ham blev der raabt paa fra alle Kanter.

Al Maden blev kogt i det frie, sædvanlig i „æ Affildgaard“, hvor der var gravet en Grøft, hvorfra der fyredes under de store Kogekedler. Her residerede *Kogekonen*, og *Vaskerkonen* havde sit Telt ved Siden af. Bydesvenden og Lersvenden skulde findele Tvebakkerne. Det gik til paa den Maade, at en ren Tøndesæk fyldtes, og Bydesvenden og Lersvenden med hver sin Plejl bankede paa den saa længe, at der ikke blev stort til Mangelstokken. Hen paa Eftermiddagen paa Brudesengsdagen kom Bønderne og andre med Flæskeskinker under Armen, fint indsyet i en Serviet, som de afleverede til Brudgommen, der igen overlod dem til en betroet Mand, som, efter at Giverens Navn var noteret og Skinken vejet, bar dem ned i Kælderen. Vi fik til vort Bryllup saa mange, at vi, efter at der ved Brylluppet var spist en Del, kunde sælge 42 til Købmanden Mod Aften kom Byens Piger med „Skikken“ (det sendte), der bestod af Smør, Mælk og Høns. Disse Piger var selvbudne til at blive om Aftenen for at deltage i Dansen.

Hvad Navnet *Brudesengsdag* og Brudesengsaften angaar, da kan jeg meddele, at paa den Dag blev Brudeseng og Brudekammer bragt i Orden. Det var i Reglen et Par Koner fra Nabolaget, der fik den Bestilling betroet. Tidligere var det Alkovesengsteder, der blev benyttet til Brudeseng, fint pyntet med Forhæng og Kvaster. Fjedermadrasser var paa den Tid ikke almindelige. Jeg har set „tosovede“ Sengsteder fyldt med Rughalm helt op til Kanten og med en Mængde

---

*) Han er „Skravmand“, fordi han skal slaa Borde og Bænke op paa en „Skraw“, dvs. en trebenet Buk. I andre Egne kaldtes han Øltapper.

hjemmegjort Sengetøj ovenpaa, saa det bogstaveligt kunde siges, at de unge kom højt paa Straa. Om der bag ved Navnet Brudesengsdag og Brudesengsaften gemmer sig en ældre, anden Skik, ved jeg ikke. Her var det først sen Nat efter Bryllupsdagen, at de unge tog Brudekammer og Brudeseng i Brug. Men Brudeseng og Brudekammer spillede en særlig Rolle i Kostdagene. Konerne undlod ikke at aflægge et Besøg der, baade for at beundre og kritisere. Naar de nygifte sent om Morgenen efter Bryllupsdagen kom op og havde blandet sig med de Gæster, der var til Stede, var de belavede paa at faa nærgaaende og pikante Spørgsmaal angaaende Brudesengen, og i Reglen var de rede til at give raske Svar, der faldt godt i Traad med Stemningen i Kostdagene.

Den egentlige Fest paa *Brudesengsdagen* begyndte, efter at der var spist Flæsk. Der blev saa danset til den lyse Morgen. Pigerne dansede i hvide Kjoler og Karlene, for bedre at dølge Varmen, i Skjorteærmer. Dagen efter Brudesengsnatten blev kaldt „*Melddaw*“ (Mellemdag). Da mødte alle, der var bedt til alle fire Dage, for at faa det hele i Orden til den egentlige Kostdag. Det var store Indkøb, der skulde gøres af Drikkevarer. Cigarer og Tobak, Brændevin og flere Slags Vin blev købt i Ankere, foruden en Mængde Vin i Flasker. Til at holde Orden med alt dette blev der bedt to Mand, der gik under det mærkelige Navn „*Vinforlaadere*“. Tobakken, der mest var K. N. i runde Karduser, blev skaaret over paa Midten og sat langs ad Bordene med et Fire-Tommers Søm i som Kradser. Til vort Bryllup blev der købt 450 Pund Oksekød, desuden slagtedes en fed Kalv og alle „Skikkenhønsene“. Kaffe, Sukker og mange andre Ting blev købt i samme Forhold. Vinforlaaderne indkvarterede sig i Reglen i Huggehuset, hvorfra de udleverede de forskellige Drikkevarer til de unge Karle, der var bedt til *Skænkere*, som saa fordelte dem paa Bordene. Det var store Masser af Bagværk, der blev bagt, et helt Skrin fuldt af Smaakager, foruden dem, „*Krudtstrøerne*“* kom med. Paa Melldagen sluttedes forholdsvis tidligt af, og enhver gik til sit for at faa ordentlig sovet ud til Kostdagen. Efter at der var lukket og slukket, var det de fleste Steder Skik, at Skravmanden gik Nattevagt.

I det fineste Vejr den 22. Juni 1880 fejrede vi vort Bryllup. Et stort, rundt *Telt*, hvori der kunde spise 200 Mennesker, rejstes midt paa Gaardspladsen. Det var den egentlige Brudestue, hvor Brudeparret skulde sidde til Højbords mellem Brudesmykker og Brudgomsførere. Det var dengang ikke paa Mode, at Gæsterne sad til Bords i „bundte

---

*) „*Krudtstrøerne*“ er Smaapiger i Brudefølget, som efter Bordet gaar omkring og uddeler Smaakager. (Se Fejlberg).

Raj“ (broget Række); Kvinderne sad ved den ene Side og Mændene ved den anden.

Paa *Kostdagen* kom Brudesmykkeren og Brudgomsføreren midt paa Formiddagen. Brudesmykkeren skulde have Bruden smykket med Slør og Krans, før Gæsterne kom. Musikken tog Plads ud for Stuehuset og spillede et Stykke for Gæsterne, naar de kørte eller gik ind i Bryllupsgaarden. I Bryllupstoget til Kirken deltog sædvanlig kun Familien og de nærmest paarørende. Naar Tiden var inde til, at Kirkefærden skulde finde Sted, gav Skafferen Køretøjerne Ordre til at køre frem i bestemt Orden. Paa forreste Vogn kørte Musikerne, derefter fulgte en Vogn fuld af glade Brudepiger. Saa kom Brudens Vogn og efter den Brudgommens. Bydesvenden sad ved Kusken paa Brudens Vogn, Lersvenden paa samme Maade paa Brudgommens. Musikerne spillede med smaa Mellemrum hele Tiden og spillede foran Brudeparret helt op til Kirkedøren, hvor de blev staaende, til Højtideligheden i Kirken var endt, for saa at tage fat paa samme Maade paa Hjemturen. Hjem fra Kirken kørtes der i hurtigt Tempo, til sidst flot ind i Kostgaarden, hvor nu alle Gæsterne var kommet for at faa Lejlighed til at se Brudeskaren. Før Bruden og Brudgommen steg af hver sin Vogn, plejede de at overrække hver sin Kusk en Drikkeskilling, som oftest en Daler. Brudeparret gik saa, fulgt af Brudesmykkeren og Brudgomsføreren, omkring og hilste paa Gæsterne og tog mod Lykønskninger.

Lidt efter var det saa vidt, at Skafferen kom med en Bordliste, der skulde følges, saa vidt det gjaldt Familien og finere Folk. Naar denne Liste var udtømt, raabte han, at nu kunde enhver tage Plads, hvor han ønskede, og snart var Pladserne besat baade i Brudestuen (Teltet) og en Lo, hvor Dækpigerne havde optrukket Himmel. Nu blev de dampende Suppefad sat paa Bordet, og Spisningen kunde begynde. Særlig Kvinderne lagde først hver 30 Penning ved sin Tallerken. Det var nemlig Skik, at der under Spisningen blev baaret tre Tallerkener rundt. Først kom Spillemanden med sin, saa kom Kogekonen, og til sidst kom „æ Postemor“ (Jordemoderen) med sin og fik saaledes Forskud paa sin forventede Fremtidsgerning. — Den gammel-dags Kostsuppe paa Sundeved var noget af det lækreste, man kan tænke sig, med ekstra gode Melboller og en Masse Kødboller. Suppekødet var det bedste, der kunde faas, enten af en Kvie eller, hvad der var endnu bedre, af en gennemfedet, ung Ko. Kødet skulde være gennemvævet med fedt og magert, saa Kødsaften traadte ud paa Tallerkenen. Foruden Kartofler var der altid „Mærk“ (Peberrod) til Kødet.

Efterhaanden rejste man sig fra Bordet for at komme ud og røre Benene. Mændene gik en Omgang til de nærmest liggende Marker

for at holde Dom over Afgrøderne. Siden samledes Gæsterne om Bordene for at drikke Kaffe, og Krudtstrøerne bar store Tallerkener af Smaakager frem og satte paa Bordene. Atter rejste man sig fra Bordene. Mændene bænkedes gerne om lange Borde, som var stillet op paa Gaardspladsen, og passiarede ved en Pibe Tobak og en lille Kaffe-puns. Konerne spadserede i Haven, med Kapothat, Parasol og meget lange Skørter, der hos de fine slæbte paa Jorden. En Del af dem bar ægte franske Sjaler. Ogsaa Nabogaardene besøgte og fik en kritisk Gennemgang, ligesaa Kogegraven som en Hyldest til Kogekonon.

Senere hen blev Stegen samt forskellige Vine sat paa Bordet, og snart begyndte Talerne. Vinen var Medok og gammel fransk Vin. Først talte Brudgomsføreren for Brudeparret, dernæst for Brudesmykkeren. Dermed havde han gjort sin Pligt, og nu var Ordet frit. Der blev talt for Brudeparrets Forældre, dets Søkende, Bydesvenden, Dækpigerne o. s. v. Efterhaanden kom Talerne ind paa det politiske, og Sangbogen blev taget i Brug, og ofte blev det meget livligt. Efter at Bryllupsgæsterne havde forladt Bordene og sundet sig lidt, blev der blæst til „Gjav“ (Gaver). Brudeparret var nu sammen med Brudesmykker og Brudgomsfører søgt ind i en passende Stue, hvor en Terrin blev stillet midt paa Bordet, og alle vidste Besked. Først kom den nærmeste Familie og afleverede Foræringer. Sølvtojet blev sat paa Bordet, som til sidst lignede en Guldsmedebutik, men Pengegaverne, der var indviklet i Papir, hvorpaa Summen og Giverens Navn var skrevet, blev nedlagt i Terrinen. Naar Gaven var afleveret, plejede vedkommende at give baade Brud og Brudgom Haanden og ønskede til Lykke, mens Brudgomsføreren skænkede Vin og klinkede med de mandlige. Paa samme Maade bar Brudesmykkeren sig ad over for de kvindelige.

Alt imens var Dansen begyndt i Teltet, og snart kom Brudeparret for at danse Brudedansen, der næsten altid var Sekstur. Brudesmykker og Brudgomsfører deltog og dansede med hinanden; desuden dansede Skafferen, altid med en Serviet om Maven, med en af Brudepigerne, og Bydesvenden dansede ogsaa med i denne Dans. Derefter var Dansen fri. For Bruden var det strenge Timer, da alle gerne vilde give Bruden en Dans. Det gik ud over Slæb og Slør, som efterhaanden fik Rifter, noget, der hørte med. Ved Midnatstid begyndte de ældre at forlade Gildet, hvorimod de unge fortsatte, til Solen kom paa Himlen i Øst. Saa ledsagede de unge Mænd deres Piger til deres Hjem, baade enkeltvis og i Flok, alt mens Nattergalen i den lyse Sommermorgen slog sine Triller i Busk og Krat. Efter et varmt Haandtryk skiltes de for at gaa hver til sit, et Minde rigere.

Den følgende Dag blev kaldt *Knaagdagen* (Bendagen). Da kom

hen mod Middag Køkkenfolkene og andet fast Mandskab. De fleste var noget medtagne af Kostdagens Anstrengelser, og det kneb somme Tider med at komme i Gang. Hen paa Eftermiddagen gennemgik Brudgom og Brudgomsfører det økonomiske Resultat af Gildet, der i Regelen var godt. Sedlerne, der omgav Pengegaverne, blev trukket paa en Snor og opbevarede paa denne Maade til eventuelt senere Brug, (saa man senere, naar man blev budt til Bryllup i et andet Hjem, kunde se, hvor meget man havde faaet fra det paagældende Sted).

Paa Knaagdagen skulde Himlen i Loen tages ned, og det var en yndet Spøg at faa saa mange som muligt lokket ind i Loen, naar den var løsnet foroven, saa den nemt kunde falde ned over dem, der var kommet derind. Kunde det lykkes, at de unge Folk var kommet med ind under Himlen, var Jubelen stor. — Hen mod Aften kom unge Karle kørende for at hente Dækpigerne. Da blussede ofte Festglæden op igen, og man fik sig en sidste Svingom.

Som det af det fortalte vil forstaaes, var en sundevedsk Kost paa den Tid nærmest et S sammenskudsgilde. Gæsterne følte sig som Part-havere i Gildet og kom paa denne Maade hinanden meget nær. Der blev i Kostdagene fortalt en Uendelighed af Anekdoter, og altid var der nogen, der maatte holde for. Morskaben var i disse Dage af en lidt anden Art, end vi kender den nu om Stunder. Men Morskab var der.

I Begyndelsen af Firserne blev Bryllupperne undertiden lagt hen til Kroerne, men det vakte hos mange megen Modvilje. Man hørte ofte sige: „Di Krokost er der da ikke noget ved i Sammenligning med, hvornær vi gør vor Kost sjell!“

SAGN OG OVERTRO FRA SKRYDSTRUP

SAMLEDE AF CHR. SEEBERG

FORBRAND OG ANDRE VARSLER

Skrydstrup Kirke

ILILHOLT BOEDE EN MAND VED NAVN J. JESPERSEN, HVIS GAARD var set i Forbrand. Forbranden var sat hen i Jernhyt Hededam. Saa-længe der var Vand i Dammen, skulde Gaarden ikke brænde. I de tre tørre Aar 1857—59 blev Dammen tør.

En Dag kom Manden hjem og sagde: „Nu skal vi være bange for den første Torden, for nu er Dammen tør“.

Det blev Tordenvejr; Lynet slog ned, dræbte Manden og antændte Gaarden, som nedbrændte.

Christine Jochimsen.

Ude ved Johs. Matzens Gaard i Lilholt staar en meget gammel Tjørn, og naar den bliver hugget om, brænder Gaarden.

Jørgine Hansen.

Oppe paa Mads Skovs Loft i Arnitlund ligger et Oksehoved, naar det bliver fjernet, kan de ikke holde Dørene lukkede i Huset.

Jørgine Hansen.

Min Tante fortalte, at da hun engang kom fra Over Jerstal, saa hun, at der var Lys i de sydlige Vinduer. Da hun kom hjem, spurgte hun, om nogen havde været i Sovekammeret med Lys, men der havde ingen været derinde.

Otte Dage efter døde min Bedstefader.

Aage Hansen.

En gammel Mand i Skrydstrup har fortalt mig, at da han engang kom gaaende op ad Vojens Bakke, blev Spadserestokken slaaet ud af Haanden paa ham, men han kunde intet se.

Jens Hundrup.

En Mand saa engang et Lys i et Træ, der var ingen andre end ham selv, der kunde se Lyset.

Otte Dage efter hang han i Træet som Lig.

Bothilde Hansen.

Hver Gang en Tjenestepige kom over i Laden, kunde hun se sin Frue staa der som Lig. Otte Dage efter døde Konen, og hendes Kiste blev sat over i Laden.

Thyra Mortensen.

Der levede engang en Mand i Skrydstrup, som var synsk. Han vidste, hvornaar han selv skulde dø, han saa imidlertid ogsaa, at der stod en Kiste ved Siden af hans egen. Han gik saa hen til Manden og sagde: „Du skal ogsaa med“. Det forstod Manden ikke. Men samme Dag, som den synske Mand døde, faldt den anden ned af et Hølæs og døde, og hans Kiste kom til at staa ved den andens.

Else Jørgensen.

Hver Gang en Mand skulde over en Bro, kunde han høre en stønne og klage sig under Broen, men der var ingen at se.

En Aften, da han atter skulde over Broen, faldt han i Bækken og forslog sig saa slemt, at han ikke kunde hjælpe sig selv op. Han jamrede og klagede sig og forstod nu med et, at det var sig selv, han saa tit havde hørt.

En Kone, der tilfældigvis kom samme Vej, hjalp ham til hans Hjem.

Else Jørgensen.

En Mand i Uldal saa hver Aften, naar han gik i Seng, en anden Mand staa ved Vinduet, og han hørte ham sige: „Nu skal du dø.“

Tre Maaneder efter døde Manden.

Bothilde Hansen.

En Aften hørte en Kone nogen rasle med Ølglas ude i Køkkenet. Nogen Tid efter kom en anden Kone for at laane hendes Ølglas til en Begravelse.

Bothilde Hansen.

En gammel Kone saa engang en Ligvogn med to sorte Heste for holde uden for paa Vejen.

Otte Dage efter døde hun.

Bothilde Hansen.

En Mand hørte engang Folkene i Nabogaarden slaa med Portene om Natten, uden at der var nogen.

Nogle Aar efter hørte han de samme Slag, da brændte Gaarden.

Bothilde Hansen.

En Aften gik en Mand henimod en Gaard, som laa ude paa Marken. Pludselig ser han Gaarden staa i lys Lue. Han skynder sig derhen for at hjælpe. Men da han naaede derhen, forsvandt Ilden.

Nogle Aar efter brændte Gaarden.

Bothilde Hansen.

En gammel Kone gik en Aften, da det var meget taaget, fra Skrydstrup til Uldal. Pludselig saa hun en stor Bygning inde i Taagen.

Nogle Aar senere blev Uldal Station bygget, og nu vidste hun, hvad hendes Syn den Aften skulde betyde.

Johannes Pedersen.

Min Far, Bedstefar og Lærer Holm (forh. Ladegaard) gik en Aften fra Skrydstrup til Uldal. De saa da pludselig et Lys, der hvor Møllen nu staar.

Maria Hansen.

Jakob Christensen, Skrydstrupmark, ogsaa kaldet „Gamle Jakob“, der i sin Tid kørte Postvognen fra Ribe til Haderslev, har tit set et gløende Tog køre ude ved Bevtoft Plantage.

I sin Tid kom Mergelbanen til at gaa her.

Signe Gram.

En Aften, da H. P. From kom fra Over Jerstal gaaende mod Lilholt, kunde han pludselig ikke komme over en Mark, fordi den var fyldt med smaa Forhøjninger, og inde mellem Højene vrimlede det med Mennesker. Han maatte gaa uden om og naaede Landevejen og kom saa omsider godt hjem.

I 1898 bivuakerede det prøjsiske Militær paa denne Mark, da den store Manøvre blev afholdt i Nordslesvig.

Signe Gram.

En nulevende Kone har flere Gange oplevet, at hun ikke kunde gaa over Vejen, fordi en Ligskare kørte forbi hende. Varslet er efter hendes eget Udsagn hver Gang slaaget til.

Chr. Seeberg.

SPØGELSER OG GENFÆRD.

Paa Bakken mellem Skrydstrup og Uldal gaar en Dame uden Hoved.
Maria Hansen.

I Skovlykkerne Nord for Skrydstrup er der engang slaaget en Røver ihjel. Han gaar nu igen deroppe hver Aften ved Midnat.

Mads Holst.

Paa Uldal Bakker gaar hver Aften ved Midnat to hvidklædte Damer. Naar de mødes midt oppe paa Bakken siger den ene: „Mine Fødder er saa kolde“, og den anden svarer: „Mine ligesaa!“

Mads Holst.

Paa en Mark, der hører til Skrydstrup, boede for mange Aar siden en Grædekone. I Midnatstimen gaar hun igen, og man kan stundom høre hendes Graad og Veklage.

Mads Holst.

HEKSE.

En Kone fra Jernhyt kom hen til en Mand, som var ved at kærne Smør. Hun bad om lidt Fløde, og Manden turde ikke nægte hende det. Men da hun næste Gang kom henimod Gaarden, skyndte Manden sig at lægge en Kost foran Døren.

Da Konen saa Kosten, raabte hun til Manden, at han skulde tage Kosten væk. Det vilde Manden ikke, og siden kom Konen aldrig mere.

Anna M. Petersen.

Gamle F. paa Lilholt Mark kunde mere end andre Mennesker, man vilde derfor ikke gerne have ham ind i Stalden, da det tit hændte sig, at Kvæget efter hans Besøg blev sygt. Man lagde derfor allehaande Ting foran Stalddøren, saa kunde han ikke komme over Tærskelen.

Signe Gram.

SAGN OG SAGNAGTIGE HISTORIER.

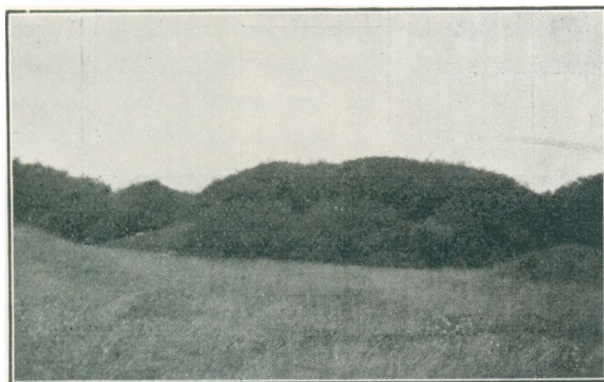
Da den sorte Død rasede i Landet, boede der en Mand i Rugbjerg, som havde Slægtninge i Byen Slæbvad, som nu er forsvunden, kun Navnet Slæbvad Bro minder endnu om, hvor Byen har ligget. Hen paa Vinteren, da man mente, den sorte Død var borte, vilde Manden en Dag be-

søge sine Slægtninge i Slæbvad, men da han kom derhen, var der ingen Mennesker at finde.

Til sidst kom han ind i et Hus, hvor der sad seks Mand om et Bord og hvilede deres Hoveder paa Armene. De sad og bevægede sig lidt, men da han saa nøjere til, viste det sig, at de var døde alle seks, og to store Hunde laa og gnavede paa de døde Ben.

Det viste sig, at Byen var fuldstændig uddød, og den er siden forsvunden.

Christine Jochimsen.

Borgevold

Paa Borgevold, nord for Skrydstrup, boede i gamle Dage en Mand, som havde to Sønner. De plejede at drage til Tørninghus for at øve sig i Fægtning sammen med andre unge. De to Brødre var dog alle andre overlegen i Fægtning, derfor var de andre misundelige paa dem.

Da de to Brødre en Aftenstund var paa Hjemvejen fra Tørninghus, forsvandt de sporløst.

Man fandt dem efter nogen Tids Søgen hængt inde i Skoven. Det var de andre unge, der havde forøvet denne Voldsdaad.

Før denne Tid havde Manden paa Borgevold altid besøgt Kirken i Lilholt, men siden den Dag vovede han det ikke og lod derfor Skrydstrup Kirke bygge.

Christine Jochimsen.

En anden Gang boede der en Mand paa Borgevold, som sammen med sin Slægt ernærede sig ved Røveri. Saa længede havde noget, fraadse og drak de, men naar Spisekammeret var tomt, drog de atter ud paa Røvertogt.

En Dag kom de hjem til Middag, men da laa der et Sværd paa hver Tallerken i Stedet for Mad. Det havde Konen lagt derhen, for hun havde

ikke mere spiseligt i Huset.

Nu drog Manden og hans Svende til Tovskov for at skaffe sig noget til Livets Ophold. Det traf sig imidlertid saadan, at Manden fra Tovskov var ude i et lignende Ærinde, og han havde besluttet at drage til Borgevold for at plyndre.

Ad forskellig Vej naaede hver sit Maal, og da hver af Mændene atter kom hjem, var deres Borg kun en rygende Brandtomt.

Christine Jochimsen.

MINDER FRA RØRKÆR

Af ANDREAS PETERSEN, KOLLUND

(Fortsat)

ET MARKEDSBILLEDE I BYENS GADER.

I MANGE AAR HAR RØRKÆR HAFT TO KROER, PETER BOYSENS KRO OG den Nissenske Kro. Den Boysenske Kro skiftede Ejer i 1864, da Op-synsmanden paa Tønder Kirkegaard Christian Støckler overtog Beværtningen. Hans Bedstefader var Skarpretter, og det uhyggelige Værktøj, han havde brugt, blev længe opbevaret i Kroen.

Dagen før de store Foraarsmarkeder i Tønder var der Travlhed i den ellers saa rolige By. Den ene Drift kom efter den anden. Rørkær var jo sidste Station, hvor mange overnattede, for at de næste Morgen kunde være tidligt i Tønder og faa en god Plads paa Markedet. Alle-rede om Middagen kom Per Jensens Drifter. Per Jensen var en kendt Mand paa Markedet i Tønder. Vi Drengene fik som oftest fri for Skolen Torsdag Eftermiddag, vi hjalp ved at vande Kreaturerne omme i Dammen, drive nogle paa Græs osv. Handelsmændene fra Nord og Syd saa vi komme i deres hvide Støvfrakker helt oppe fra Jejsing Banke. Naar de svingede med Kæppen, regnede vi det for et godt Tegn, saa var Priserne opadgaaende, Pengene sad lidt løsere i Lommen, og vi Drengene kunde nok tjene et Par Mark en saadan Dag. Midt imellem Kroerne stod Handelsmændene og klaskede hinanden i Haanden, saa det hørtes over hele Byen. Ind imellem kom der nye Drifter, der blev et Renderi, for Drifterne kunde let blandes mellem hverandre. „Hov, hop!“ raabtes der overalt. - „Mød savt den Ko!“ - „Hvens er den

Ko?" - „Æ den soel?" - „De æ Per Jensens.“ - Disse Raab hørtes uafbrudt, og vi Drengene raabte bare efter.

Inde i begge Krosale var der stuvende fuldt. Folk sad i højroset Samtale, og der blev handlet, men mest dog om Punser. Forstaaeligt nok samledes en saadan Dag ogsaa mange af Byens Mænd i Kroen. Det var jo en dejlig Dag med alle de mange „Lidkøf“. Handelsmanden gav et paa en god Handel og et paa en daarlig Handel, en anden gav et for gammelt Venskabs Skyld, et Par Uvenner gav et paa nyt Venskab, og saadan kunde det blive ved i det uendelige.

Paa en saadan „Markedsdag“ blev der selvfølgelig ogsaa tjent mere end ellers af Byens smaa Forretningsfolk. „Julle“, „Ingeborg Friis“, „æ gammel Skomager“ maatte af Sted efter flere „Kavringer“ og „Kavtvibakker“ hos „Ronnimos“ og „æ Bækker å æ Mærkend“, „August Høkker“, min Fader, solgte en Mængde Horntove og Hasselstokke. Kroerne løb dog af med den største Fortjeneste, Staldkarlen ikke at glemme. Han havde en god Dag, men Fredagen, selve Markedsdagen, var dog bedre. 10—20 Vogne holdt saa sædvanlig i og ved Stalden. Han kendte nøje sine Kunder. Naar man spurgte ham, om han snart var færdig for i Dag, svarede han: „Nej, jeg mangler endnu Johan Lov, Chr. Nissen, Per Ell osv.“ Om Middagen kunde han allerede regne ud, hvor mange Penge Dagen vilde bringe.

Dette Markedsbillede har længe været forsvundet. Der køres næsten aldrig til Kros mere, Staldkarlen er afskaffet for mange Aar siden, Drikkelagene i Kroen er saa at sige forbi, og det er godt, thi de voldte mange Familiers Ulykke. „Klør Knægt“ var manganen en slem Herre. Jeg mindes saaledes, at „Markus Alarm“ spillede sig fra Hus og Hjem og til sidst endte i en Mergelkule.

BYENS ORIGINALER.

Som alle andre gamle Byer ejede ogsaa Rørkær sine Særlinge, der udgjorde en væsentlig Del af det gamle Folkeliv. De var i Reglen ikke ondsindede.. Sædvanlig var de let at kende, idet de ved Klædedragt, Vaner, Legemsejendommeligheder o. a. skilte sig fra de andre og virkede som Karrikaturer. Mange havde morsomme Indfald eller fikse Ideer. De er forlængst døde alle sammen, men hvis de havde været levende, vilde de fleste af dem ikke have haft noget at indvende imod at blive draget frem, idet det var det ejendommelige ved mange af disse gamle Byoriginaler, at de meget ønskede at blive bemærket.

Gamle Lisette har tidt fortalt om nogle af de Særlinge, der levede i hendes Bardom, og jeg skal dertil føje et Par, som jeg endnu har kendt.

Jes Karetmager var en mærkelig Handelsmand. Hans Kone, Hanne Marie Noske, var altid med. Hun bar sit Barn paa Ryggen i en Pose, et Syn, der jo var meget sjældent her hjemme.

Kejser boede i Sognehuset, som laa Øst for Anton Jepsens Gaard. Han gik rundt i Byerne med en „Kukkasten“ og sang, men altid kun dette ene Vers:

Mik muk ò Zigenbok,
saa gik det med vor Skrædder,
bok ò bok ò bok, mæk ò mæk ò mæk,
han drak saa længe rundten om,
som han kund' se en Flue,
da han nich mehr nich trinken kund,
saa faldt han i en Grue,
hej vidi, hej vidi vum bum bum,
saa gik det med vor Skrædder.

Johan Danser var lammet, gik rundt og tiggede.

Christian Dyrhus solgte Limer og Skrubbørster.

Jens Dau Dreng gik med høj Hat. Han blev ikke andet end en Dreng, omendskønt han blev en gammel Mand. Faderen havde slaet ham som Barn, saa Væksten og Forstanden stod stille.

Annå Bothillå, som har levet i min Tid, var en ældre Pige, med skævt Hoved. Hun klædte sig altid mærkeligt. Af Hatte havde hun en hel Samling; nogle af dem var ældre end hun selv, men hver Søndag havde hun sædvanlig en anden paa.

Jørn Kok var en total Drukkenbolt, som altid havde det nyeste at fortælle. Som de fleste var han hjemløs. Han tiggede ikke, men Folk gav ham Brændevin for at slippe af med ham hurtigst muligt, da han var uren. Om Vinteren søgte han til „Armhusene“, og tilsidst fandt man ham liggende død i en Grøft.

Anne Vorbasse var ligeledes et forfaldent Subjekt. Hun tiggede kun for Brændevin.

Brigittå var en lignende forfalden Kvinde, som havde set bedre Dage.

Forskelligt fra disse hjemlige Folk var de fremmede „*Bosser*“, som i disse Dage var en ren Plage. Var der Gilde paa en af de store Gaarde, saa indfandt sig altid saa mange, at det var, som om de kunde lugte det langvejs fra, og de var ikke altid let at komme af med. Der var ikke alene gamle og svage, men ogsaa unge og arbejdsdygtige Mænd. Tiggeriet var i gamle Dage ligefrem et Haandværk, og de fleste stjal som Ravne. „*Bosse-Sengen*“ var i Støcklers Kro ved Stalden eller et andet afsides Sted, hvor andre ikke saa let blev smittede af de smaa „*Graa*“.

ET NATIONAL-POLITISK MINDE.

Aaret inden Forsamlingshuset blev bygget, dannedes der i Sognet et blandet Kor, som øvede baade i Rørkær og Jejsing. I Jejsing øvedes hos den tyske Vært i Stationskroen, men det varede ikke længe, før denne maatte meddele, at Amtsforstageren havde forbudt disse Sammenkomster i hans Lokale. Der blev nu afholdt et Møde paa Grøngaard, og her besluttedes det at bygge et Forsamlingshus i Jejsing. I Løbet af 14 Dage havde man tegnet 30000 Mark, og Amtsforstagerens Forbud fik altsaa den Følge, at det danske Forsamlingshus i Jejsing blev til.

Dette Forbud fordømtes forøvrigt ogsaa af mange Tyskere i Sognet, deriblandt af selve den tyske Forenings Formand, Lærer M. Denne var i Grunden slet ikke tysk, endskønt han var Formand for den tyske Forening. Da jeg vidste, at han havde Evner som Visedigter, bad jeg ham engang om at skrive en Vise til Sangforeningen. Han skrev en Sang om, at Holger Danske sidder i Jejsing Bjerg, og da han nu er død for flere Aar siden, skal jeg meddele de to sidste Vers af denne Sang, som den tyske Forenings Formand digtede til os:

I kender ham, jeg vil ham nævne,
han Holger Danske kaldes maa,
Hvad synes I, mon ej vi evne
med ham en Dyst, en Kamp at slaa?
Velan! Saa dybt vi sætter Spor,
naar vi til Holger Danske gaar.

Ja, runge skal vor Sang, den kære
saa høres den skal fjern og nær,
om, hvad vi er, hvad vi vil være,
og et vi ønsker os især:
den trænge gennem Bjergets Top,
saa Holger Danske vaagne op!

DEN SORTE DØD PAA ALS

OPTEGNET 1857 AF PASTOR CHR. KNUDSEN, LYSHOLM,
MEDDELT AF PASTOR C. LUDVIGSEN, AABENRAA.

DEN SKRÆKKELIGE SORTE DØD PLEJEDE ALTID AT YTRE SIG HOS et Menneske paa den Maade, at en pludselig stærk Nysen overfaldt ham. Naar dette skete, vidste man nok Besked, og naar Folk saa et saadant stakkels Menneske, plejede de at slaa Kors med Haanden og sige: „Gud velsigne dig!“ Denne Skik har endnu holdt sig den Dag i Dag, naar nogen nyser.

Sagnet fortæller, at paa Als uddøde alle Mennesker paa to nær, det ene i Nørre-, det andet i Sønderherred. Men Øen blev snart igen befolket, idet der strømmede Folk til den baade fra Fastlandet af Jyder og Holstenere, og fra Fyn, Ærø og de øvrige mindre Øer. Deraf kommer det, at det alsiske Sprog er saa blandet.

Paa Hagenbjerg Kirkegaard har man ved den sydøstlige Side, hvor man ellers ingen Lig begraver, fundet en Mængde Ben, blandede med Kalk, hvilket Fund man henfører til den sorte Død. Da man lagde Grunden til Hagenbjerg Taarn, fandt man noget lignende for Enden af Kirken. Her maa der have været en mindre Pestkule. Lignende Fund af Ben, blandet med Kalklag, har man gjort paa Notmark Kirkegaard.

SKAL VI STANDSE ?

DET ER NATURLIGT, AT „SDJ. MAANEDSSKRIFT“ OGSAA MÆRKER Krisen; det er sandsynligt, at det næste Kvartalskifte vil bringe en yderligere Nedgang i Holdertallet, der f. T. er rigelig 350.

Vi spørger derfor vore Læsere: Skal vi standse Udgivelsen af „Sdj. Maanedsskr.“ med Udgangen af denne Aargang?

Vi ved, at der er mange som vil beklage dette, ikke blot her hjemme, men ogsaa i Udlandet, hvor man med Interesse særlig følger vore Optegnelser om gammel Sæd og Skik og Tro, af gamle Remser, Sagn og Eventyr.

Vi behøver ikke at standse paa Grund af Stofmangel. Der er nok at tage af, og vi har endnu Medarbejdere nok, der uden Vederlag er villige til at fortsætte sammen med os.

Men i Længden virker det trættende, naar der altid drysser enkelte Holdere fra, uden at der melder sig Erstatning, og naar — med en enkelt Undtagelse — ingen af Læserne viser deres Interesse for Bladet ved at hverve nye Holdere.

Derfor er det nu vore Læsere, der faar Afgørelsen. De Holdere, der har Interesse i, at vi fortsætter, bedes hverve os nye Holdere og tilmelde dem paa vedlagte Brevkort.

Dersom der ikke inden 25. Maj er tilmeldt mindst 25 nye Holdere, udsendes det sidste Nummer af „Sdj. Maanedsskrift“ til 1. Juni.

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplæg af

Sønderjydsk Centralforenings Festskrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrige Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes haves endnu:

R. P. Rossen: Danmarks Kongeslægter 1,50,

En udmærket Bog om dette interessante Emne.

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECKS BOGHANDEL
Storeg. (J. N. Jepsen) Tønder

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Hvem ønsker at sælge

„Sønderjydsk Maanedsskrift“ 1. Aargang
(komplet) samt 2. Aargang Nr. 1? . . .
Der betales Overpris.

Tilbud bedes sendt til **Cl. Eskildsen, Tønder.**